

Dr. sc. Ivo Družić

Redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu, Zagreb

MAKROEKONOMSKA STRATEGIJA NOVOPRIDOŠLIH GOSPODARSTAVA NA SVJETSKOM TRŽIŠTU

UDK/UDC: 339.5

Pregledni rad

Primljeno/Received: 12. studenog 1998.

Prihvaćeno za tisak/Accepted for publishing: 16 studenog 1998.

Sažetak

Makroekonomski procesi u svjetskim razmjerima bilježe istodobno svekoliko stapanje razvijenih tržišnih gospodarstava u rastuće univerzalno tržište s jedne, te raspad negdašnjih planskih sustava i startanje novih nacionalnih ekonomija s druge strane. Ovo potpuno novo makroekonomsko okruženje, kojim se paralelno kovitlaju integrativni i dezintegrativni tijekovi, traži inovativne odgovore u potrazi za optimalnom pozicijom relativno kasno pristiglog samostalnog nacionalnog gospodarstva - kao što je hrvatsko - na svjetsku gospodarsku pozornicu. Recentna je situacija bremenita ranije nepoznatim ograničenjima. No, čini se da ta situacija otvara do sada neistražene perspektive, kakve nije bilo moguće prepoznati u parceliranom globalnom ekonomskom poretku.

Ključne riječi: *globalne integracije, izvozna orijentacija, uvozno - supstitutivno gospodarstvo, potrošački višak, proizvođački višak.*

1. DINAMIKA MAKROEKONOMSKOG OKRUŽENJA

Novi globalni - kako međunarodni tako i regionalni sedimenti smanjuju mogućnost pukog imitiranja tuđeg (prijašnjeg) razvoja. Nameće se potreba inventivnog kombiniranja postojećih elementa u novu razvojnu sintezu. Kvaliteta nove strategije se obično povećava temeljitijim posezanjem u vlasitita i tuđa povijesna iskustva. Kada se radi o međunarodnim ekonomskim odnosima, kao sastavnici ukupne strategije, nezavisnim državama izvan postojećih ili planiranih regionalnih asocijacija - Hrvatska je upravo takva zemlja - stoji na raspolaganju skućen, ali i valjan prostor vanjskotrgovinskih odnosa, u kojem se ne sputava nacionalna suverenost.

Novopridošle samostalne ekonomije na globalnoj sceni, uključujući dakako i Hrvatsku, susreću se ne u tolikoj mjeri s novim problemima koliko se susreću s novom, potpuno nepoznatom dimenzijom poznatih dvojbi. Umjesto poznatog svijeta duboko ukotvljenih polariteta tek se mogu naslutiti novi "dijagonalni" rasjedi i razvojne dihotomije.

Donedavno se istraživač mogao pouzdati u trodijelnu globalnu kartu svijeta. Prvi svijet činile su razvijene industrijske zemlje u različitim kategorizacijama; zemlje OECD, G-7, razvijene zemlje zapada itd. Drugi, njima suprotstavljeni svijet, činile su komunističke/ socijalističke zemlje planskog gospodarskog sustava, koji je punih 20 godina, od početka 70-tih, pa do svog rasula krajem 80-tih godina trpio stagnaciju i svekoliku regresiju, nakon što je imao uspjeha u industrijalizaciji poslije II svjetskog rata. I napokon Treći svijet, što je bio standardan naziv za novooslobodene zemlje, bivše kolonije. Treći svijet, odnosno zemlje u razvoju, činio je pretežit dio triju velikih kontinenata (Afrike, Južne Amerike i Azije), postajući time poprištem konfrontacije prvih dvaju svijetova. U početku su bivše kolonije tragale za primjerenijim gospodarskim sustavom od sustava koji su im tijekom kolonijalne vladavine podastirale metropole. A radilo se o radikalnoj tržišnoj/ kapitalističkoj ekonomiji, poodavno prevladanoj u samim metropolama. Razumljivo je da su se brojne zemlje u razvoju gospodarski podvrgavale utjecaju Drugog svijeta, inaugurirajući instrumente planske privrede.

No vrlo brz kolaps socijalističkih eksperimenata u Trećem svijetu, kao i povijesni rasap samog Drugog svijeta, doveo je do jačanja pozicije Prvog svijeta i do novog razvojnog diferenciranja i homogeniziranja bivših socijalističkih i zemalja u razvoju.

Veći broj bivših socijalističkih gospodarstava (azijske republike bivšeg SSSR, neke slabije razvijene države bivše SFRJ itd.) sasvim se približio razvojnog pragu slabije razvijenih zemalja, "proširivši" tako skupinu zemalja u razvoju tj. slabije razvijenih zemalja.

Na drugoj su se pak strani novoindustrijalizirane zemlje Azije (bivše zemlje u razvoju) vrlo brzo približile razvojnoj razini Prvog svijeta najrazvijenih tržišnih ekonomija, pa su na taj način izašle iz kruga zemalja u razvoju, "suzivši" tako skupinu ZUR.

Druga skupina bivših zemalja u razvoju su proizvođači nafte (zemlje OPEC-a), koje su također izašle iz kruga nerazvijenih i koje zajedno sa dijelom sirovinski bogatih i/ili industrijski razvijenih socijalističkih zemalja (Rusija, Poljska, Češka, Hrvatska, itd.) čine nehomogenu grupaciju potencijalno razvijenih zemalja.

I naposljetku se zasebno iskazuju azijske zemlje koje se deklariraju socijalističkim (Kina, Vijetnam) ili kapitalističkim (Indija), koje svojim potencijalima, kapacitetom unutarnjeg tržišta i brzinom ekonomskog rasta čine izdvojene entitete, pa se stoga također izdvajaju iz kruga nerazvijenih.

Općenito uzevši postupno se širi skupina razvijenih, a sužava se skupina nerazvijenih zemlja, te se oblikuje međuprostor gospodarstava koji se nalaze u tržišnoj i/ ili razvojnoj transformaciji.

Pri tome su uočljive tendencije međusobnog zaokruživanja (regionalnog integriranja) razvijenih zemalja. Iako se takove integracije ne proglašavaju ekskluzivnima, gospodarstvo koje je izvan takovih sustava, a želi im se priključiti, mora se, umjesto na dobru volju i povijesna savezništva, osloniti na vlastite konkurentske prednosti koje su jedina ulaznica u svijet razvijenih.

2. ČINITELJI MAKROEKONOMSKOG IZBORA

U okružju globalnih integracijskih procesa kako funkcionalnih (WTO) tako i regionalnih (E.U., NAFTA), gospodarstvo Hrvatske kao nova nacionalna ekonomija nalazi se u posve specifičnoj poziciji. Teško izborna i po prvi put, u punom smislu, ostvarena nacionalna samobitnost i državna samostalnost, upućuju na ekonomsku politiku koja će promovirati gospodarsku suverenost kao važnu sastavnicu državne samostalnosti.

Sve donedavno izbor makroekonomske strategije činio se sasvim izvjesnim. Ekspanzivan rast izvoza u uvjetima otvorenog nacionalnog gospodarstva smatran je neupitnom orijentacijom bez alternative. No jedan međunarodno signifikantan proces i jedan krupan gospodarski događaj utjecali su na obnavljanje koncepcijskih dvojbi i doktrinarnih rasprava glede optimalnog odnosa međunarodne razmjene i ekonomskog rasta nacionalnog gospodarstva.

Proces koji je aktualizirao koncepcijska nesuglasja je tranzicija u istočnoj Europi. Proces tržišne transformacije, iniciran pod okriljem međunarodnih financijskih institucija, krenuo je upravo liberalizacijom vanjske razmjene i restrukturiranjem vlasničkih odnosa, te uspostavom tržišne infrastrukture. Gotovo opći konsenzus postignut je oko očekivanja da će nakon početne recesije, tranzicijska gospodarstva, zahvaljujući uključivanju u svjetsku razmjenu, ubrzo osjetiti blagodati djelotvorne tržišne alokacije oskudnih resursa. No, stvarna su zbivanja uvjerila zapadne analitičare da je tranzicijska recesija preduboka i da predugo traje. Jedan od pokazatelja je svakako i proces gospodarskog otvaranja koji je rezultirao rastućim deficitom platne bilance, rastućim eksternim dugom i suboptimalnim učinkom FDI (izravnih inozemnih investicija) na razinu investicijske i ukupne poslovne aktivnosti u tranzicijskim gospodarstvima (Družić, 1998:).

Događaj koji je uzdrmao promoviranu globalizaciju, kao nov pogled na svjetski ekonomski poredak, bila je iznenadnost i opseg azijske krize. Svega nekoliko mjeseci prije kolapsa, IMF (Međunarodni monetarni fond) propisivao je standardne stabilizacijske recepte za poljuljanja gospodarstva Tajlanda, Indonezije i Južne Koreje. Čak su i kreatori stabilizacijskih programa tvrdih budžetskih ograničenja i monetarnih restrikcija bili prisiljeni priznati, kako su tek nakon munjevitog širenja azijske krize i na Japan

shvatili da bi manja fiskalna restrikcija od one koju su preporučili, vjerojatno bila primjerenija u nastupajućoj recesiji (Fisher, 1998: 18).

Kako su rečena zbivanja ponovo aktualizirala poznate prijepore oko optimalizacije odnosa nacionalnog gospodarstva i globalnih procesa, i to u trenutku kada osamostaljeno hrvatsko nacionalno gospodarstvo traži primjerene putove svoje integracije u svjetsko tržište, korisno je razmotriti teorijske i praktične aspekte mogućih alternativnih strategija. Držimo da će razabiranje prednosti i nedostataka uvožno-supstitutivne nasuprot izvozno-ekspanzivne gospodarske orijentacije, pružiti dovoljno argumenta u prilog otvorenog izvozno orijentiranog gospodarstva, unatoč dvojbenog empirijskog iskustva posljednjih godina. Uz sve relevantne nedoumice, ekspanzivan rast izvoza nema prave alternative za srednje razvijeno industrijsko gospodarstvo s uskim unutarnjim tržištem, kakvo je hrvatsko.

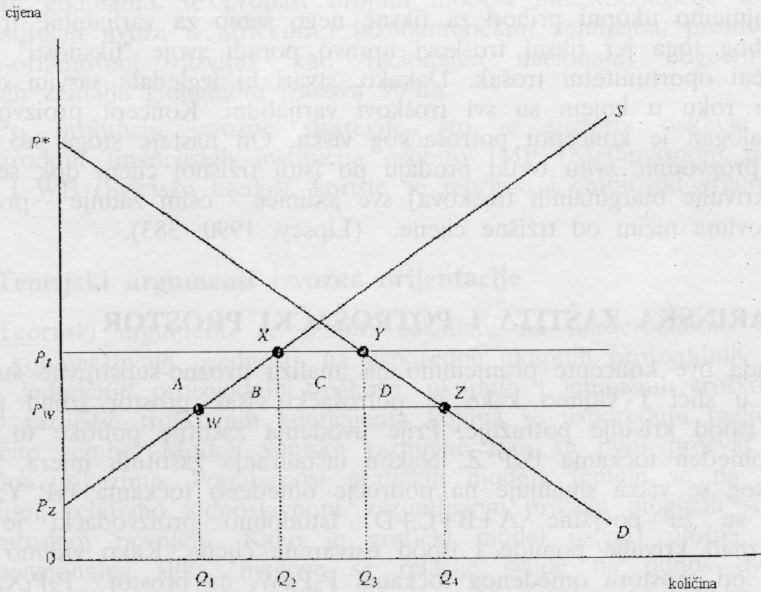
2.1. UVOZNO-SUPSTITUTIVNA STRATEGIJA

Gospodarska se, dakle, suverenost, kao neupitno strategijsko određenje, mora ostvariti u potpuno novim okolnostima u kojima su stare doktrinarne inačice o otvorenom nasuprot zatvorenom gospodarstvu od sasvim malog značenja. Naime, argumentacija koja bi išla u prilog uvožno-supstitutivne razvojne strategije, odnosi se upravo na politiku novooslobođenih suverenih zemalja. Međutim, radi se ipak o politici primjerenoj zemljama na nižem stupnju ekonomskog razvitka od Hrvatske, koje tek zakoračuju ozbljnije na stazu industrijalizacije, kada se stanovita zaštita nacionalnog gospodarstva čini primjerenom mjerom potpore stasanju vlastite privrede, osobito industrije. Osim toga neke su proizvodnje visinom prijevoznih troškova prirodno određene kao potencijalno uvožno supstitutivne. Tako je npr. proizvodnja bezalkoholnih pića "prirodno zaštićena". Naime, prirodna pitka voda čini velik dio sadržine tih pića, pa je daleko jeftinije ustrojiti punionicu blizu tržišta, s obzirom da bi visoki prijevozni troškovi na ovom iznimno konkurentnom tržištu vrlo brzo izbacili uvozne proizvode. Usto uvožno-supstitutivna strategija ima smisla u slučaju jasnih komparativnih prednosti ako postoje domaći resursi koji su se mogli profitabilno rabiti, a do sada stjecajem raznih povijesnih i gospodarskih okolnosti nisu stavljeni u funkciju. Nema nikakvog razloga da zemlja koja ima obilje radne snage i proizvodi pamuk, ne bude i proizvođač tekstila, ili da se ne razvije industrija stakla tamo gdje postoje odgovarajuće sirovine, industrija kože i obuće itd. Razvitak nacionalnog tržišta čini spomenute proizvode lake industrije prvim sastojcima uvožno-supstitutivne strategije, koje kasnije slijede industrija namještaja, telekomunikacijska oprema, kućanski aparati itd. Postoje mišljenja da je ovakva strategija, kada se "mlada" nacionalna industrija štiti carinskim i drugim barijerama, legitimna u razdoblju od 4-8 godina, ukoliko postoji domaća tražnja i ukoliko se carinska zaštita kreće u rasponu 10-20% (Hogendorn 1996: 471). Međutim neselektivna opća primjena uvožno-supstitutivne strategije može rezultirati neželjenim posljedicama upravo po nacionalno gospodarstvo i domaće

potrošače koje se želi zaštititi. Carine, uvozne kvote, koje plaća uvoznik, prelijevaju se putem većih cijena na domaće potrošače.

Slika 1.

Troškovi uvoznih ograničenja

Izvor: Hogendorn, 1995: 476

Slika 1. pokazuje domaću ponudu i potražnju za proizvodom koji se uvozi po svjetskoj cijeni P_w . U uvjetima slobodnog tržišta domaće će tvrtke proizvoditi količinu Q_1 . Potražnja odnosno potrošnja će pri toj cijeni biti Q_4 . Razlika između ponude Q_1 i potražnje Q_4 , u tom će slučaju popuniti uvoz predstavljen duljinom WZ . Uvođenje carine $P_w P_t$ podignut će cijenu na P_t , i smanjiti uvoz na duljinu $Q_2 Q_3$. Posljedica će biti smanjenje potražnje domaćih potrošača od Q_4 na Q_3 . No to je tek početak promjena koje uzrokuje instaliranje zaštitnih mjera. Daljnji tijek promjena, kako dobitaka (blagostanja) tako i gubitaka (gubitaka na supstanci), može se pratiti uvođenjem koncepta potrošačkog i proizvođačkog viška.

Potrošački višak je razlika između ukupne vrijednosti koju potrošači pridaju svim potrošenim jedinicama neke robe i stvarno plaćenog iznosa potrebnog da bi se kupila rečena roba. Potrošački višak izravna je posljedica negativnog (opadajućeg) nagiba funkcije potražnje. Opadajuća

krivulja potražnje znači da je potrošač voljan platiti više od određene cijene za svaku kupljenu jedinicu neke robe (osim zadnje).

Proizivački višak je pak zarada tvrtki iznad i preko njihovih varijabilnih troškova. To je ustvari ukupni prihod umanjen za ukupne varijabilne troškove. Ili, to je tržišna vrijednost koju tvrtka stvara proizvodeći dobra, umanjena za vrijednost resursa trenutno uporabljenih za proizvodnju rečenih dobara. Kako vidimo u konceptu proizivačkog viška ne umanjujemo ukupni prihod za fiksne nego samo za varijabilne troškove. To je zbog toga jer fiksni troškovi upravo poradi svoje "fiksnosti" nemaju kratkoročni oportunitetni trošak. Dakako, stvari bi izgledale sasvim drukčije u dužem roku u kojem su svi troškovi varijabilni. Koncept proizivačkog viška analogan je konceptu potrošačkog viška. On nastaje stoga što se sve jedinice proizvodnje sviju tvrtki prodaju po istoj tržišnoj cijeni dok se (zbog rastuće krivulje marginalnih troškova) sve jedinice - osim zadnje - proizvode po troškovima nižim od tržišne cijene. (Lipsey, 1990: 383).

2.2. CARINSKA ZAŠTITA I POTROŠAČKI PROSTOR

Kada ove koncepte primjenimo na analizu uvozno-supstitutivne strategije razvidne u slici 1 vidimo kako je potrošački višak prostor iznad plaćene cijene i ispod krivulje potražnje. Prije uvođenja zaštitne politike to je bio prostor omeđen točkama P_wP^*Z . Nakon instaliranja zaštitnih mjera, prostor potrošačkog se viška smanjuje na područje omeđeno točkama P_tP^*Y , dakle reducira se za površine $A+B+C+D$. Istodobno proizivački je višak prostor iznad krivulje ponude i ispod ostvarene cijene. Kako vidimo on se povećava od prostora omeđenog točkama P_zP_wW , na prostor P_zP_tX , dakle raste za površinu A .

Grafički je jasno vidljivo kako nema bitne razlike u efektima pojedinih instrumenata zaštite kao što su carine ili uvozne dozvole, odnosno kvote. Kod carina država ostvaruje prihod jednak količini uvoza Q_2Q_3 pomnoženom sa jediničnom carinom P_wP_t , što rezultira površinom C . Kod kvota, koje uvoznici obično dobivaju besplatno, C predstavlja transfer od potrošača ka uvozniku.

Ovakav prikaz omogućuje nam usporedbu koristi i šteta, odnosno gubitaka i dobitaka od uvoznosupstitutivne strategije. Kako vidimo, naziru se potrošački gubici i proizivački dobitci, što je problem sam po sebi. Dodatan je pak problem činjenica da gubici i dobitci nisu izjednačeni. Iz slike 4.4. je razvidno da dobitci proizivača $i/$ ili države koje čine površine A i C , nisu toliko veliki kao gubici potrošača $A+B+C+D$. Ostaju dakle površine $B+D$ kao gubici potrošača koji nisu "pokriveni" dobitcima proizivača. Stoga bismo ih mogli nazvati supstancijalnim gubitkom - neto gubitkom, odnosno gubitkom u općem nacionalnom blagostanju.

Moguće je dakako raspravljati o empirijskoj signifikantnosti teorijskih nalaza. Međutim, nesporno je da uvozno-supstitutivna strategija, koja kombinira carinsku zaštitu sa precijenjenim tečajem domaće valute,

negativno djeluje na gospodarski rast. Usporavanje rasta, odnosno stagnacija glavne su negativne posljedice ovakve orijentacije.

2.3. IZVOZNO - EKSPANZIVNA STRATEGIJA

Razvojne teškoće brojnih zemalja u drugoj polovici 70-tih, a osobito u 80-tim godinama, te propast brojnih modela industrijalizacije temeljenih na supstituciji uvoza u afričkim i južnoameričkim zemljama, promovirali su izvozno-orijentirani razvitak kao racionalan nacionalni odgovor manje razvijenih zemalja globalnom izazovu 90-tih.

Pri promociji izvozne strategije, što je stožerni oslonac politike međunarodnih financijskih institucija osobito IMF (Međunarodni monetarni fond) i WB (Svjetska banka), koriste se teorijski i empirijski argumenti.

2.3.1. Teorijski argumenti izvozne orijentacije

Teorijski argumenti se u biti oslanjaju na modernizirane aplikacije teorije komparativnih prednosti, na usporedbe ukupnih proizvodnih troškova, odnosa jediničnih proizvodnih troškova, ukupnih i jediničnih troškova rada, osobito različitih troškovnih koeficijenta kojima se uspoređuju različite robe i različite zemlje. Modeli vanjske razmjene svoj su puni procvat doživjeli grafičkim prikazima. Popularnost grafičkih modela temelji se na njihovom slikovitom, relativno jednostavnom, razumljivom prikazu mogućih situacija u međunarodnoj razmjeni. Kako je grafički model ustvari plošna, odnosno dvodimenzionalna slika, njegove se relacije svode na odnos dviju roba odnosno dviju zemalja. Takav pristup zahtjeva dakako brojne pojednostavljujuće pretpostavke. No, isto tako su brojna mišljenja kako je iznenađujuće veliki broj realnih situacija u međunarodnoj razmjeni moguće prikazati dvodimenzionalnim geometrijskim modelima. Vjerojatno najkompletnija elaboracija grafičkih modela učinjena je još 50-tih godina, kada je identificirano 50 modela kojima se interpretiraju različite moguće situacije u vanjskoj razmjeni. Kako se takvim modelima istodobno analiziraju proizvodnja-ponuda i potrošnja-potražnja njihova formulacija počiva na dvjema temeljnim pretpostavkama.

Proizvodne mogućnosti odnosno proizvodnja, koja se obično prikazuje krivuljom oportunitetnih troškova, odnosno krivuljom moguće proizvodnje ima za pretpostavku konstantne tj. zadane agregatne ponude faktora proizvodnje. No to ne mora biti točno. Rastući porez na dohodak, s jedne ili različite subvencije s druge strane, kombinirane s međunarodnim transferima, mogu utjecati na proizvodnju dvaju dobara u dvjema zemljama.

Preferencije potrošača odnosno potrošnja, koja se obično interpretira krivuljama indiferencije pretpostavlja da svi građani neke zemlje imaju jednake ukuse i jednaku opskrbljenost faktorima. Tom pretpostavkom zanemareni su učinci koje promjene u vanjskotrgovinskoj politici i razmjeni

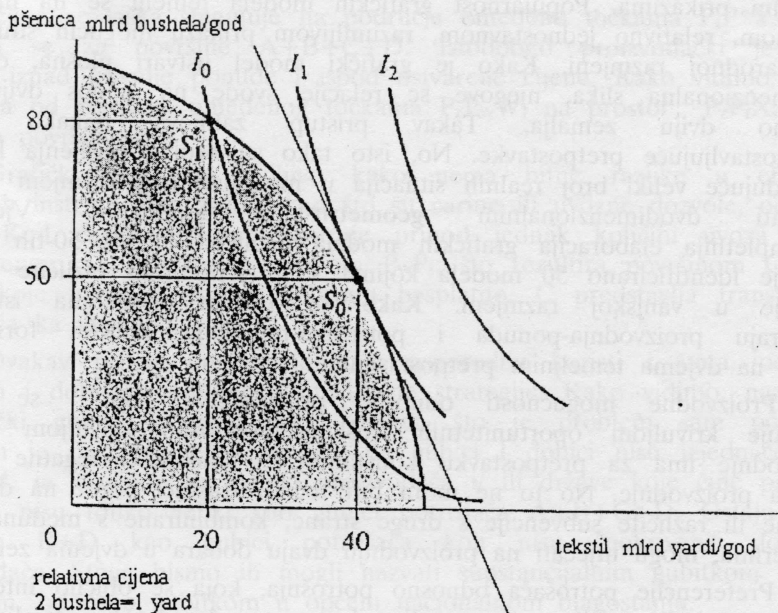
moгу imati na domaću distribuciju dohotka između bogatih i siromašnih građana određene zemlje.

Globalni pak smisao vanjske razmjene razvidan je o slučaju da se radi o "igri pozitivne sume", odnosno ako su ukupni dobitci svih "dobitnika" u globalnoj razmjeni veći od ukupnih gubitaka svih "gubitnika". Da bi se pak maksimiralo tako definirano globalno blagostanje potrebno je: a) postići strukturu industrije koja dovodi zemlju na najvišu krivulju ugovorene proizvodnje, b) promovirati slobodnu vanjsku trgovinu, c) osigurati izravne međunarodne transfere dohotka od onih kojima dohodak znači malo ka onima kojima on znači puno (Meade, 1952: 110,111).

2.3.2. Korisnost vanjske razmjene

Korisnost vanjske razmjene za pojedinu zemlju moguće je utvrditi istodobnom analizom proizvodnje i potrošnje najprije u situaciji bez implementiranja vanjske trgovine, a potom uključujući međunarodnu razmjenu. Uobičajeni prikaz pogodnosti vanjske trgovine počinje pojednostavljenim modelom autarkičnog gospodarstva u jednoj zemlji (npr. SAD) koja hipotetski proizvodi tek dvije robe; pšenicu i tekstil (vidi sliku 2.)

Slika 2.

Krivulje indiferencije i proizvodnih mogućnosti (zatvorena privreda).

Izvor: Lindert, 1996 : 44

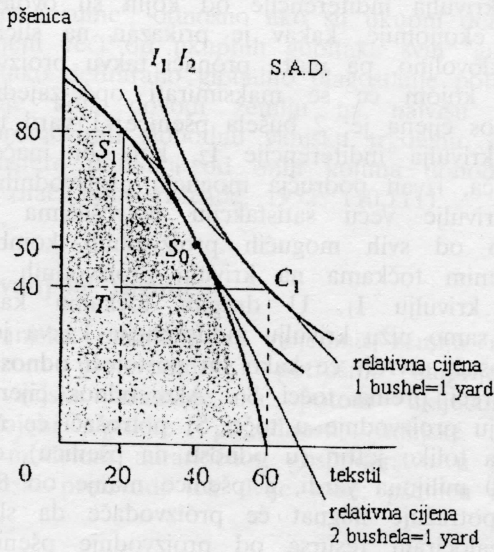
Kako vidimo slika 2. sintetizira sve relevantne informacije o ovako reduciranoj američkoj privredi. Proizvodne mogućnosti razvidne su u konkavnoj krivulji proizvodnih mogućnosti. Potrošačke su pak preferencije oslikane mrežom krivulja indiferencije od kojih su ovdje prikazane tri. U modelu zatvorene ekonomije, kakav je prikazan na slici 2., američko je gospodarstvo samodovoljno, pa mora pronaći takvu proizvodnu kombinaciju pšenice i tekstila kojom će se maksimirati opće-zajedničko blagostanje. Pretpostavljeni odnos cijena je; 2 bušela pšenice=1 yard tekstila. Odmah je vidljivo kako je krivulja indiferencije I_2 , koja bi inače značila najveće zadovoljstvo potrošača, izvan područja mogućih proizvodnih kombinacija. Od preostale dvije krivulje veću satisfakciju potrošačima daje krivulja I_1 . Razvidno je kako od svih mogućih proizvodnih kombinacija pšenice i tekstila, predstavljenim točkama na krivulji proizvodnih mogućnosti, samo točka S_0 dotiče krivulju I_1 . U drugim točkama kakva je npr. S_1 , proizvodnja dotiče samo nižu krivulju indiferencije kakva je I_0 . U točki S_1 i proizvođači i potrošači utvrdit će kako im postojeći odnos cijena omogućuje boljitak ako se kreći prema točki S_0 . Ako odnos cijena prikazemo kao tangentu na krivulju proizvodnje u točki S_1 potrošači će utvrditi kako u toj točki tekstil izgleda toliko jeftin (u odnosu na pšenicu), da bi radije kupili tekstila više od 20 milijuna yardi, a pšenice manje od 80 milijuna bušela. Takva promjena potražnje nagnat će proizvođače da slijede promjenu u potražnji i da realociraju resurse od proizvodnje pšenice u proizvodnju tekstila. Tendencija promjene strukture proizvodnje trajat će dotle dok gospodarstvo ne bude proizvodilo i trošilo 40 milijuna yardi tekstila i 50 milijuna bušela pšenice u točki S_0 . Naime, oblik krivulja kazuje kako postoji jedna jedina optimizirajuća točka. Autarkični je ekvilibrij točka S_0 , gdje je krivulja indiferencije I_1 , tangenta na krivulju moguće proizvodnje. Ako povučemo ravnu crtu, koja je istodobno tangenta i na krivulju iniferencije I_1 i na krivulju proizvodnje dakle kroz točku S_0 , ona će pokazati relativnu ravnotežnu cijenu u zatvorenom gospodarstvu od 2 bušela pšenice za 1 yard tekstila.

2.3.3. Utjecaj vanjske razmjene

Utjecaj vanjske trgovine razvidan je uvođenjem dviju zemalja i dviju roba u analizu. Pojednostavljena raščlamba tretira SAD kao jednu i ostatak svijeta kao "drugu" zemlju, što se vidi na slici 3.

Slika 3.

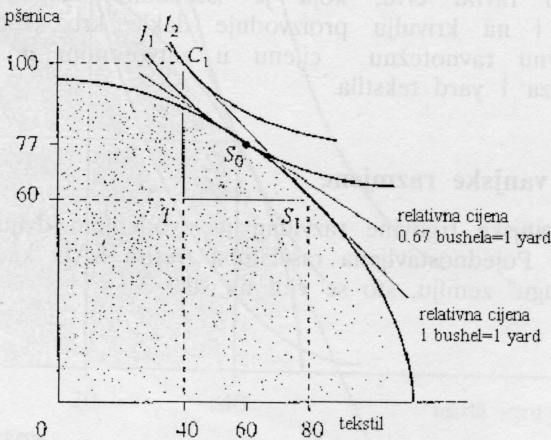
Dva pogleda na vanjsku trgovinu (SAD)

Izvor: Lindert, 1996 : 45

Slika 4.

Dva pogleda na vanjsku trgovinu (Ostatak svijeta)

Izvor: Lindert, 1996: 45

Na slici 3. prikazano je američko gospodarstvo isto kao i na prethodnoj slici 2. Na slici 4. prikazana je ekonomija "ostatka svijeta" tretirana kao jedinstveno gospodarstvo, kao jedna zemlja. U uvjetima zatvorenih gospodarstava, bez vanjske razmjene, obje "zemlje" postižu ravnotežu u točki S_0 . Bez vanjske trgovine relativna cijena tekstila u SAD bit će 2 bushela za yard, dok će relativna cijena u ostatku svijeta biti 0,67 bushela za yard.

Kako vidimo razlika u odnosima cijena, odnosno razlika u relativnim cijenama pri zatvorenim ekonomijama čini trenutnu osnovu za međusobnu trgovinu. Naime pri otvorenim gospodarstvima SAD uvoze tekstil iz ostatka svijeta a izvoze pšenicu ostatku svijeta (Slika 3.). Takva razmjena snižava relativne cijene tekstila u SAD i povećava relativne cijene tekstila u ostatku svijeta. U slobodnoj trgovini (zanemarujući prijevozne troškove), razmjena rezultira uravnotežnom svjetskom relativnom cijenom koja se kreće od 0,67 do 2 bushela za yard. Relativna ravnotežna cijena u situaciji otvorene privrede je cijena koja rezultira takvom razmjenom u kojoj je količina pšenice koju izvoze SAD jednaka količini pšenice koju uvozi ostatak svijeta, i kada je količina tekstila koju izvozi ostatak svijeta jednaka količini tekstila koju uvoze SAD.

U uvjetima koji su u svakoj od zemalja definirani njihovim krivuljama moguće proizvodnje i zajedničkim krivuljama indiferencije, ravnoteža pri slobodnoj vanjskoj razmjeni postiže se pri relativnoj cijeni od 1 bushela za yard. U pomaku od zatvorene ka otvorenoj ekonomiji američki proizvođači reagiraju na niže relativne cijene tekstila, što znači i na više relativne cijene pšenice, tako da smanjuju proizvodnju tekstila a povećavaju proizvodnju pšenice, pomičući proizvodnju sa S_0 ka S_1 . Proizvodnjom na S_1 , SAD mogu razmjenjivati pšenicu za tekstil s ostatkom svijeta po cijeni od 1 bushela za 1 yard. U tom slučaju potrošnja može biti u bilo kojoj točki na krivulji koja prolazi kroz S_1 , a kojoj je odnos cijena od 1 bushela za 1 yard (što znači da je nagib krivulje 1). Potrošnja će SAD pri danoj krivulji cijena dostići točku C_1 koja čini tangentu s najvišom mogućom zajedničkom krivuljom indiferencije I_2 .

2.3.4. Ravnotežna svjetska cijena

Istodobno je razvidno kako se u ostatku svijeta ovi procesi zrcale recipročno (Slika 4.). Pomak od zatvorenog ka otvorenom gospodarstvu povećava relativnu cijenu tekstila tako da proizvođači reagiraju povećanom proizvodnjom tekstila i smanjenom proizvodnjom pšenice od točke S_0 na S_1 . Ostatak svijeta može i nadalje razmjenjivati sa svoje točke proizvodnje po relativnoj svjetskoj cijeni tako da potrošnja može biti u bilo kojoj točki duž krivulje cijena koja prolazi kroz S_1 , a koja korespondira s ovom relativnom cijenom čiji je nagib također 1. Pri danoj krivulji cijena, potrošnja ostatka će svijeta biti C_1 .

Pri relativnoj svjetskoj ravnotežnoj cijeni od 1 bushela za 1 yard, SAD su voljne izvoziti 40 mlrd bushela pšenice, što je razlika između 80

mlrd bushela domaće proizvodnje u točki S_1 i 40mlrd domaće potrošnje u točki C_1 . Ostatak svijeta želi uvesti upravo 40 mlrd bushela koji čine razliku između domaće potrošnje od 100 mlrd bushela u točki C_1 i domaće proizvodnje od 60 mlrd bushela u točki S_1 .

Pri rečenoj relativnoj cijeni SAD žele uvesti 40 mlrd yarda tekstila, što čini razliku između potrošnje od 60 mlrd u točki C_1 i domaće proizvodnje od 20 mlrd yardi u točki S_1 . Ostatak je svijeta pak voljan izvesti 40 mlrd yarda tekstila, što čini razliku između domaće proizvodnje od 80 mlrd yarda u točki S_1 i domaće potrošnje od 40 mlrd yarda u točki C_1 . Na taj će način međunarodna tržišta obaju proizvoda ostvariti potpunu realizaciju, a time i ravnotežu, potvrđujući kako je relativna cijena od 1 bushela za 1 yard ravnotežna svjetska relativna cijena. Količine uvoza/izvoza, grafički se mogu prikazati pomoću "trgovinskih trokuta". Trgovinski trokut na desnoj strani slike S_1TC_1 pokazuje SAD, a na lijevoj trgovinski trokut C_1TS_1 pokazuje količine za ostatak svijeta. Međunarodna se ravnoteža postiže ako su oba trokuta iste veličine, odnosno ako su obje strane sporazumne glede razmijenjenih količina (Lindert/ Pugel, 1996: 44,45). Već smo pripomenuli da je ovo krajnje pojednostavljen primjer prednosti otvorenog izvozno orijentiranog gospodarstva nad zatvorenom uvozno supstitutivnom privredom. No upravo jednostavnost dokaza nudi relevantan teorijski temelj izveznoj orijentaciji kao stožernom čimbeniku razvojne strategije.

Naime opća je polazna pretpostavka ovakvog modela kako postoji jedna i samo jedna ravnotežna relativna svjetska cijena u uvjetima slobodne međunarodne trgovine u danim uvjetima ponude i potražnje u svakoj od zemalja. Ako želimo vidjeti zašto svaka druga relativna cijena, osim cijene od 1 bushela za 1 yard, neće biti ravnotežna relativna cijena, pretpostavimo da je krivulja cijena još vodoravnija u odnosu na apscisu od krivulje koja predstavlja cijenu od 1 bushela za 1 yard. To praktički znači da je tekstil još jeftiniji od 1 bushela za 1 yard. SAD će reagirati na takvu cijenu proizvodeći iznad i ulijevo od točke S_1 i trgujući velikim količinama u namjeri da ostvare potrošnju veću od C_1 . No problem je u tom što ostatak svijeta ne želi razmjenjivati tolike količine po relativnoj cijeni nižoj od 1 bushela za yard. To je vidljivo ako povučemo tangentu od nove vodoravnije krivulje cijena na krivulju moguće proizvodnje i zajedničku krivulju indiferencije ostatka svijeta na desnoj strani grafikona. Rezultat relativne cijene, po kojoj je tekstil jeftiniji od 1 bushela za yard, postaje bliži S_0 , dakle točki koja opisuje zatvoreno gospodarstvo bez vanjske razmjene. Ako ostatak svijeta želi razmjenjivati toliko malo po takvoj cijeni, velika potražnja u SAD podignut će relativnu cijenu tekstila. Cijena će se vratiti na jednu jedinu ravnotežnu cijenu razvidnu na slici.

3. EMPIRIJSKI ARGUMENTI IZVOZNE STRATEGIJE

U promociji izvozne orijentacije globalni "financijski policajci" kao što su IMF i Svjetska banka vole se pozivati na uspješan razvitak gospodarstava koja rabe izvoznu strategiju, a to su neka azijska gospodarstva. Zasebno se ističu "4 azijska ekonomska tigra" - Južna Koreja, Tajvan, Hong Kong i Singapur te "3 mala tigra" - Indonezija, Malezija i Tajland, kojima se u posljednje vrijeme pridružuje i Vijetnam. Izvozna strategija izdvojila je ova gospodarstva iz velike skupine zemalja u razvoju. Stimulirajući industrijski izvoz 4 tigra su ostvarila brz ukupni razvitak te ubrzanu industrijalizaciju, postajući tako međunarodnim industrijskim silama i stekavši naziv NICs (Newly Industrialized Countries) - Novoindustrijalizirane zemlje. "Mali tigrovi" su mali vjerojatno stoga što se njihova izvozna ekspanzija još uvijek temelji na primarnim proizvodima, dok se industrijski izvoz tek pomalja kao buduća okosnica izvozne strategije tih zemalja. Iako bi se moglo raspravljati o čvrstini veza izvoza i rasta GDP, može se uočiti da visoke stope rasta izvoza u dugom razdoblju od gotovo 30 godina korespondiraju s kontinuirano visokim stopama rasta GDP (vidi Tablicu 1.). Stope rasta per capita GDP od 6-7% godišnje nisu dakako nikakva rijetkost. I Istočnoeuropska planska gospodarstva su dostizala visoke stope rasta u pojedinim etapama svog razvitka. Međutim postoje najmanje dva razloga zašto su stope rasta azijskih ekonomija impresivne. Prvo, visoke stope rasta per capita GDP ostvarene su u uvjetima relativno brzog rasta stanovništva, dok je Istočna Europa bilježila relativno nizak prirodni priraštaj populacije. Drugo, osobito je intrigantno relativno dugo razdoblje od 30 godina s kontinuirano visokim stopama rasta, dok su npr. planska gospodarstva bilježila visoke stope rasta tek u početnim relativno kratkim etapama industrijalizacije.

Tablica 1.

Izvoz i ekonomski rast u Aziji (1965.-1992.)

Zemlja	Rast robnog izvoza (%)	Udio industrije u ukupnom izvozu (%)	Rast GNP-a per capita (%)
Južna Koreja	20,2	93	6,7
Tajvan	15,2	93	6,9
Hong Kong	7,5	95	5,8
Singapur	7,0	78	6,9
Malezija	7,4	61	4,4
Tajland	11,2	67	4,5
Indonezija	7,8	48	4,4
Zemlje srednjeg prihoda	3,0	49	2,2

Izvor: Gillis et al

Promovirajući izovnu orijentaciju kao dugoročno rješenje, a nakon obvezatnog kratkoročnog stabilizacijskog programa, za ozdravljenje čitavog niza zemalja Afrike (Gana, Gvineja, Tanzanija), Južne Amerike (Brazil, Meksiko, Argentina) koje su doživjele razvojni kolaps i duboku dužničku krizu, svjetske institucije rado se pozivaju upravo na uspješne azijske primjere. Gotovo isti recept propisuje se i tranzicijskim gospodarstvima, pa tako i Hrvatskoj.

3.1. MINIMIZIRANJE DISKRIMINACIJE IZVOZA

Međutim, bliža raščlamba upućuje na jasno nesuglasje između teorijskog modela kojega preporučuju Svjetska banka i IMF, i empirijskog modela azijskih zemalja kojim se želi poduprijeti valjanost teorije. Dapače, radi se o radikalno različitim pristupima.

Kako smo vidjeli u prethodnom odjeljku teorijski se model pridržava neoklasične doktrine, koja promociju izvoza vidi ponajprije posredno kroz promjene sustava kojima se motivira izvoz odnosno minimizira diskriminacija izvoza. Minimiziranje pak diskriminacije obično obuhvaća čitav niz međusobno usklađenih internih i eksternih reformi. Interne reforme uključuju eliminaciju proračunskog deficita kojim se subvencioniraju neefikasna domaća proizvodnja i rigorozna kontrola novčane mase kako bi se ostvarile makroekonomska stabilnost, sveobuhvatna privatizacija, uključujući i javna poduzeća i službe, eliminacija državne intervencije u alokaciji resursa, odnosno napuštanje regulacije cijene faktora, što se u praksi svodi na slobodno formiranje cijene rada itd. Eksterne reforme ponajprije se odnose na liberalizaciju uvoza i slobodno tržišno formiranje tečaja domaće valute (Kreinin, 1995: 211). Model praktički inzistira na oslobađanju tržišnih zakonitosti na domaćem tržištu koje će onda svojom snagom domaću proizvodnju, oslobođenu zaštite, dovesti u konkurentsko sučeljavanje s inozemnim proizvođačima, najprije na nacionalnom tržištu, a potom u uvjetima slobodnog tržišta i na globalnom planu. Tako će "prirodnim" putem po neoklasičnom modelu nacionalno gospodarstvo temeljem komparativnih prednosti, osobito relativnih odnosa proizvodnosti faktora (osobito rada) zauzeti svoje mjesto u svjetskoj podjeli rada. Kako pak nema idealne situacije u kojoj bi model mogao savršeno funkcionirati, jer i najrazvijenije zemlje koje služe kao ogledni primjeri slobodnog tržišnog ponašanja na različite načine štite domaću proizvodnju, dopušta se i slabije razvijenim zemljama umjereno stimuliranje izvoza kojim bi se "poništile" netržišne prepreke kojima se pojedine zemlje služe. U tom se smislu toleriraju selektivne mjere porezne politike, uspostavljanje slobodnih zona

3.2. KONCEPCIJSKA NESUGLASJA

No kada se ovako formuliran model, utemeljen na neoklasičnoj doktrini, pokušava potvrditi na uspješnoj izvoznoj i razvojnoj ekspanziji azijskih gospodarstava, dolazi se u blješteću kontradikciju, jer su ove zemlje izvozni uspjeh utemeljile, ne na neoklasičnom modelu, nego upravo na njegovoj negaciji. Najuspješnija azijska gospodarstva, ne samo da nisu liberalizirala vanjsku trgovinu, nego su u fazi svoje ubrzane industrijalizacije instalirala krutu carinsku zaštitu, podigavši visoke carinske barijere uvozu. Tržište kapitala, ne samo da nije funkcioniralo po zakonima slobodno formirane ponude i potražnje, nego se kapital po favoriziranim kamatnim stopama, nižim od tržišnih, usmjeravao u izvozne proizvodnje. Kada se pokušavaju sistematizirati temeljne točke ovako modelirane izvozne strategije u kojoj je tržišna utakmica podvrgnuta snažnom državnom intervenconizmu usmjerenom ka forsiranju izvoza kao primarne odrednice nacionalne razvojne strategije, moguće je iščitati četiri ključne alineje. Prvo, cjelokupna je nacionalna strategija podređena brzom ekonomskom rastu, poradi kojeg se mobiliziraju svi domaći i inozemni izvori (pobliže određenje ino-izvora je ekonomska emigracija odnosno dijaspora). U realizaciji strategije primat su dobili ekonomski tehnokrati nad politikom, kojima je stavljen u zadatak stimulacija investicijske funkcije poduzetnika. Drugo, kompetentna profesionalno vođena gospodarska politika, malog proračunskog deficita i umjerene inflacije, te politike tečaja s malim oscilacijama u odnosu na tržišne vrijednosti. Treće, intervencionizam na tržištu faktora koncentriran je na tržište kapitala sa beneficiranim kamatnim stopama za izvozne proizvodnje, dok je tržište rada uglavnom fleksibilno, što u situaciji viška ponude radne snage realnu nadnicu gura prema dolje. Ovakva situacija na tržištu rada, u kojoj nema krutosti nadnica prema dolje, što je obilježje tržišta rada u razvijenim zemljama, tvori važnu konkurentsku prednost tih zemlja na globalnom tržištu. Četvrto, izvoznici su u poziciji da uvoze neophodne inpute (energenti, sirovine) i da izvoze po cijenama koje su blizu svjetskima (Gillis et al., 1996: 506).

Aktualna globalna slika bitno je pomjerila činjenično polje koje služi kao argumentacija doktrinarnim prijeporima. Gospodarski slom azijskih ekonomskih "čuda" ponovo je oživio standardne recepte. Ukazuje se na koncepcijski "konsenzus" utemeljen u "teoriji javnog izbora" (public choice theory) kojom se dokazuje potreba restrikcije utjecaja države na poslovnu aktivnost, budući da su su javni djelatnici skloni maksimiranju svoje osobne a ne društvene korisnosti. Stoga se uloga ekonomske politike svodi na osiguranje relativno stabilnog makroekonomskog okvira koji će podržavati primjerena institucionalna infrastruktura sastavljena od pravne, regulacijske i socijalne regulative; ekonomskih poticaja poduzetništvu, slobodnoj konkurenciji i otvorenoj liberalnoj ekonomiji, u kojem će tržišne silnice slobodno djelovati (Guitan, 1998: 15). Izuzetno je interesantno kako su međunarodne institucije, osobito IMF 80-tih i 90-tih godina upućivale zemlje u razvoju i tranzicijske ekonomije na NICs kao ogledni primjer uspješne

primjene njihovih recepata, da bi u drugoj polovici 90-tih, bez imalo kritičkog preispitivanja svoje strategije, tvrdile da su azijska gospodarstva u krizi, jer nisu respektirala recepte IMF-a.

Činjenice pak bjelodano potvrđuju kako je standardan analitički instrumentij duboko inferioran u razabiranju uzroka i razmjera nastupajuće globalne krize. Naime, ne samo da nitko nije argumetiranom analizom predvidio azijska i ruska zbivanja, nego nije niti izvukao odgovarajuće stručne pouke iz slične krize koju je prolazio Meksiko 3 godine ranije. Ni meksičkoj krizi, kao ni azijskoj nisu prethodili ni rastući proračunski deficit, niti visoka inflacija. Dapače, i Meksiko i azijska gospodarstva iskusili su snažan priljev inozemnog kapitala neposredno prije kolapsa (Martinez, 1998: 6). Pa ipak kriza se zbila, a znanstveni i stručni doprinosi uglednih svjetskih ekonomista prije naliče traženju pogodne žrtve na koju će se svaliti krivca, nego traženju racionalnih objašnjenja i mogućih rješenja. Stoga nas ne treba čuditi oštra kritika doktrine i politike "svjetskih financijskih policajaca" (IMF, WB), koje ovaj put ne dolaze od "recidivista planske ekonomije", nego od afirmiranih zastupnika slobodnih tržišnih odnosa, koji bez oklijevanja podupiru stavove da su ponuđene mjere rečenih institucija u najboljem slučaju irelevantne, a u svom najgorem aspektu omogućuju vladama odgodu stvarnog restrukturiranja. (Cohn-Meth, 1998: 41).

Gotovo potpuna defenziva, teorijska i praktična nemoć dosada neupitnih stručnih autoriteta u oblasti međunarodnih financija i globalnog gospodarskog sustava razvidna je i koncepcijski i provedbeno. Koncepcijski se "crta obrane" svodi na poznatu birokratski inačicu prema kojoj je preporučena politika IMF dobra, ali je pojedina nacionalna gospodarstva ne provode dosljedno. Provedbeno se pak i dalje inzistira na unutarnjoj i vanjskoj liberalizaciji, osobito liberalizaciji kapitalnog računa. Takva je provedba upitna ponajprije zbog činjenica da je upravo ponašanje privatnih inozemnih investitora jedan od ključnih uzroka tekuće globalne nestabilnosti. S druge strane prilagođavnje relativnih cijena kao posljedica liberalizacije, osobito u tranzicijskim gospodarstvima, može biti snažan povod inflatornim pritiscima što pogoršava relaciju između rasta cijena i rasta outputa, a što potvrđuju i empirijske studije (Wozniak, 1998: 42).

Ekstreman slučaj inflatornih pritisaka, svakako je ruska kriza, koja je rezultirala galopirajućom inflacijom, bankrotom gotovo 1900 malih poslovnih banaka, bankrotom središnje banke odnosno potrošenim deviznim rezervama i moratorijem na otplatu inozemnih dugova. Takva zbivanja dodatno su stimulirala dualnost ruske ekonomije; službena nasuprot "sivoj" neregistriranoj ekonomiji, moderniziran privatni sektor nasuprot neresstrukturiranoj krupnoj industriji (Gady/Ickes, 1998: 5)

U pokušaju stabilizacije financijskih tokova, koji svojim deflatornim učinkom ne bi rezultirali daljnjom ekonomskom stagnacijom tranzicijskih ekonomija, namjerava se instalirati tzv. "unaprijed gledajuća" umjesto dosadašnje "unatrag gledajuće" monetarne politike. Pokušava se tako konstruirati DIT (Direct Inflation Targeting) "Izravno programirana inflacija" čiji je cilj fleksibilnija politika kamatnih stopa i dugoročniji vremenski

horizont, umjesto prevladavajuće monetarne politike diskrecijskih kamatnih stopa i skraćenog vremenskog horizonta (Orlowski, 1998: 27).

Postojanje snažnih globalnih makroekonomskih ograničenja novopridošlim samostalnim relativno malim nacionalnim gospodarstvima na svjetsko tržište, u slučaju Hrvatske je multipliciran tranzicijskim specifičnostima glede uspostave valjane tržišne infrastrukture. Najnovija pak zbivanja na globalnom i uže tranzicijskom planu sve više gube koherentnost u srazu s nepredvidivošću stvarnih gospodarskih zbivanja. To je dovelo do obnove koncepcijskih i doktrinarnih rasprava, koje su nažalost u većoj mjeri irelevantne za razumijevanje nove ekonomske paradigme koja se pomalja na obrisima svjetske gospodarske krize. To upućuje na nužnost inzistiranja na otvorenosti hrvatskog gospodarstva i oblikovanju izvozne orijentacije i strategije koje će tržišno optimalizirati uporabu nacionalnih resursa.

ZAKLJUČAK

Novopridošle samostalne ekonomije na globalnoj sceni, uključujući ovdje dakako i hrvatsko gospodarstvo, susreću se s ne toliko novim problemima koliko s novom, potpuno nepoznatom dimenzijom poznatih dvojbi. Umjesto poznatog svijeta duboko ukotvljenih polariteta tek se mogu naslutiti novi "dijagonalni" rasjedi i razvojne dihotomije.

Općenito uzevši, postupno se širi skupina razvijenih zemalja i smanjuje se skupina nerazvijenih zemalja. Oblikuje se međuprostor gospodarstva u tržišnoj i/ili razvojnoj transformaciji.

Pri tome su uočljive tendencije međusobnog zaokruživanja (regionalnog integriranja) razvijenih zemalja. Iako se takove integracije ne proglašavaju ekskluzivnima, gospodarstvo koje je izvan takovih sustava, a želi im se priključiti, mora se, umjesto na dobru volju i povijesna savezništva, osloniti na vlastite konkurentske prednosti koje su jedina ulaznica u svijet razvijenih.

Sve se naznačene tendencije zbivaju u sklopu dubokih konvulzija realnih globalnih gospodarskih procesa i insuficijencije ekonomske znanosti u objašnjavanju uzroka i naznaka mogućih posljedica tekućih zbivanja. Činjenice očitno potvrđuju da je standardan analitički instrumentarij potpuno inferioran u razabiranju uzroka i razmjera nastupajuće globalne krize. Naime, ne samo da nitko nije argumentiranom analizom predvidio azijska i ruska zbivanja, nego nitko nije ni izvukao odgovarajuće stručne pouke iz slične krize koju je Meksiko prolazio 3 godine ranije.

Promijenjeni globalni makroekonomski okvir obilježile su tranzicijska recesija kao proces i azijska kriza kao događaj. I jedno i drugo rezultiralo je obnovom doktrinarnih prijepora oko različitih učinaka stabilizacijske i razvojne politike, što je pak promijenilo obilježja makroekonomskih ograničenja kojima definira tržišna pozicija novopridošlih samostalnih nacionalnih gospodarstava na svjetskom tržištu. Stoga je promišljanje

primjerene nacionalne tržišne strategije kao inovirane - nove kombinacije poznatih elemenata imperativ djelotvorne makroekonomske strategije.

LITERATURA:

- Cohn - Meth, D. (1998) The IMF Goes Back to School, Business Central Europe, November 1998. pp. 41-42.
- Družić, I. (1998), Transition Macroeconomics in Marshall's Plan Perspective, Ekonomski preglad No. 7-8.
- Fischer, S. (1998), Reforming World Finance, The Economist, October 3rd -9th.
- Gady, C., Ickes, B.W. (1998) Why are Russian Enterprises not Restructuring? Transition, volume 9. No 4. pp. 1-5.
- Gillis, M. et al. (1996), Economics of Development, W.W. Norton & Company, London.
- Guitan, M. (1998), The Challenge of Managing Global Capital Flows, Finance & Development, June 1998. pp. 14 - 17.
- Hogendorn, J. S. (1996), Economic Development, Harper Collins, New York.
- Krein, M.E. (1995), International Economics, Dreyden Press, New York.
- Lindert, P.H., Pugel, T.A. (1996) International Economics, Irwin, Chicago.
- Lipsey, R.G. (1990), Positive Economics, Wiedenfeld and Nicolson, London.
- Orlowski, L.T. (1998), Monetary Policy Targeting in Central Europe's Transition Economies: The Case of Direct Inflation Targeting, CASE-CEU Working Papers Series No. 11.
- Martinez, G.O. (1998), What Lessons Does the Mexican Crisis Hold for Recovery in Asia, Finance&Development, June 1998. pp. 6-9.
- Meade, J. E., (1952) A Geometry of International Trade, George Allan & Unwin, London
- Wozniak, P. (1998), Relative Price Adjustment in Poland, Hungary, and the Czech Republic, CASE-CEU Series No. 12.

Ivo Družić, Ph.D.

Professor

Faculty of Economics, Zagreb

MACROECONOMIC STRATEGIES OF NEWLY-APPEARING ECONOMIES ON THE WORLD MARKET

Summary

Globally, macroeconomic processes are simultaneously blending developed market economies into that of an expanding universal market on the one hand, and the breakdown of former planned systems combined with the start of new national economies on the other. This entirely new macroeconomic environment, incorporating parallel integrative and disintegrative trends, seeks innovative answers in the search for the optimal positioning of relatively late, independent national economies in the world economy, such as is Croatia. The recent situation is rich with previously unknown limitations, however, it seems that just such a situation can lead to unexplored perspectives, which were impossible to recognize in the parceled global economic order.

Key words: *global integration, export orientation, import - substitutable economy, consumer surplus, production surplus.*

UVOD